Pigg 100-åring

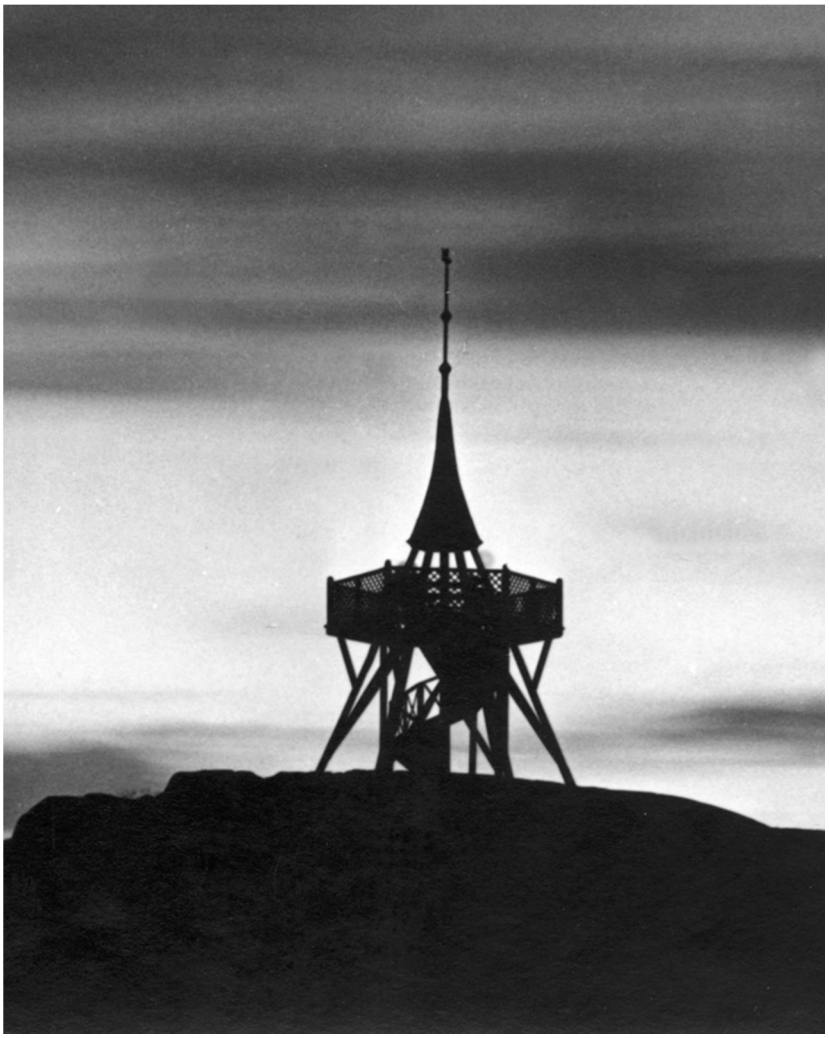

Utsiktstornet på Flaggberget uppfördes i Lysekils Vänners regi år 1894 och fyller alltså i år sitt jämna sekel. Tillkomsten tycks inte ha givit upphov till någon enda notis i de samtida tidningarna. Men vindflöjeln av plåt i toppen av tornet bär texten L W. 1894, så vi kan nog vara ganska säkra om året.

Vidare kan man finna i protokollsboken för styrelsen för föreningen Lysekils Vänner den 15 februari 1894, att man godkände ”ordförandens överenskommelse med Tobo snickerifabrik om uppförande av utsiktsbyggnaden å Flaggberget i enlighet med den förelagda och granskade ritningen för ett pris av 400 kr”. — Tobo snickerifabrik tillhörde Löfsta stora egendom i Uppland. Från samma ställe hade på sin tid levererats den villa, som nu är Lysekils prästgård, och som torde vara det enda hus i Lysekil, som tidigare stått i Paris. Huset byggdes nämligen för att visas på den stora världsutställningen i Paris 1889 (hundraårsminnet av franska revolutionen).

Efter utställningen inköptes det av professor Anders Wide (sommartid badintendent vid havsbadet) och uppfördes 1892 vid Rosviksgatan, där det står ännu. — I en artikel i Julhälsningar 1915 uppger Fritz Lusch, att timret i huset var av särskilt hög kvalitet, eftersom det aldrig legat i vatten utan framforslats ur skogen på järnväg. Virket i utsiktstornet tycks också ha varit av högsta kvalitet, eftersom det hållit sig såpass bra i hundra år trots det utsatta läget. Smärre reparationer har naturligtvis gjorts, men den bärande konstruktionen tycks vara den ursprungliga.

Att något var på gång, kan man också se av följande paragraf i protokollet för sammanträde med kommunalfullmäktige i Lysekil den 30 mars 1894: ”Sällskapet 'Lysekils Vänner', som erhållit Lysekils jordegares medgifvande till uppförande af en utsigtsbyggnad med flaggstång på flaggberget, hade i ingifven skrift anhållit, att få borttaga det stenkummel med flaggstång, som finnes af kommunen å flaggberget uppsatt, hvilken anhållan bifölls. (Expedierat 10/4 -94)”. — Detta präktiga stenröse med sin långa flaggstång syns på den plansch från 1869 över Hagarna med gamla kyrkan, som tryckts upp i stort format av Carlaförlaget efter foto tillhörigt Wilhelm Bastholm. Någon flagga i vår mening syns dock inte hissad på stången. Snarare kan man ana en liten vimpel eller vindflöjel.

Vägen upp till utsiktspunkten hade Lysekils Vänner anlagt långt innan tornet byggdes. År 1892 fick Johan Hjelmgren i uppdrag att upprätta en ”turistkarta” över Lysekil och särskilt markera Lysekils Vänners anläggningar. Kartan trycktes 1894 vid Gideon Flodins bleckplåtstryckeri. Till olika nämnder i köpingen skänkte Vännerna detta år sammanlagt 125 exemplar av kartan, som numera är mycket sällsynt. På denna karta finns på utsiktstornets plats utritat ett koniskt stenröse med en vimpel på kortstång. Texten säger ”Utsigtsplats(35 meter)” och ”Vindflöjel”. Senare kom en version av kartan, som kompletterats till 1898, tryckt av Julius Flodin. Här finns tornet utritat rakt över stenrösbilden.

Redan 1888 tycks det ha varit allvarligt på tal inom Lysekils Vänner att bygga ett eller annat utsiktstorn (eller *belvede’re*, som det också kallades) i bl. a. Flaggberget. I slutet av samma år inkom till kommunalstämman en rapport om brandförsvarets dåliga tillstånd samt en lista över önskvärda åtgärder. Det beslutades bl. a., att ett rum för brandvakten skulle byggas på Flaggberget, och att man skulle undersöka möjligheten att inrymma det i Lysekils Vänners planerade utsiktstorn.

I januari 1889 ingav Lysekils Vänner till kommunalnämnden en ritning till utsiktstornet jämte två olika kostnadsalternativ. Lysekils Vänner erbjöd sig också att bidraga till bygget med 400 kronor. Med avstyrkande av båda alternativen överlämnade nämnden ärendet till kommunalfullmäktige, som i beslut den 4 mars 1889 biträdde det billigare alternativet, till vilket kommunen skulle betala 600 kronor. Men under de följande veckorna tycks saken ha kommit i annat läge. Redan den 27 i samma månad sköt fullmäktige utförandet på framtiden, tills finanserna kunde tillåta en så stor extra utgift. Härmed tycks ärendet alldeles ha fallit i dvala tills Lysekils Vänner på egen hand tog itu med det 1894.

Ritningen till 1889 års torn har jag inte sett. Men jag har sett kostnadsförslagen, som kom till fullmäktige, och av dem framgår, att man tänkte sig en konstruktion av gammal järnvägsräls och liknande. Det var nog bäst som skedde, att detta förslaget sjönk in i *nirvana*.

På berget vid utsiktstornet ser man tydliga spår efter eldning. — Ludvig Pihl, som var född 1852, berättar alt man i hans barndom hade midsommarsfyrar på många platser, varav Flöjberget var förnämst. Så småningom blev det förbjudet att elda där med hänsyn till sjöfarten. Flöjberget var de gamle lysekilsbornas namn på det, som av badgäster, invandrare och senare tiders barn kallades Flaggberget. Utsiktstornet kallades Flöjen. Flöy är det norska ordet för vindflöjel, och en sådan finns ju i toppen av tornet och har funnits även tidigare på detta berg. Lysekilsbor födda vid mitten av 1800-talet hade en halvnorsk dialekt, som man ofta hörde så sent som på 1940-talet, men som nu är utdöd. — Påskefyrar förekom inte i Lysekil förrän kanske efter första världskriget. I äldre tid eldade man *Sankt Hans eldar* på midsommarafton, liksom norrmännen gör än i dag. Att elda vid Påsk är en sed, som lär ha kommit hit via Västergötland.

Under andra världskrigets dagar användes tornet naturligtvis för luftbevakning. Då fanns där en låda uppspikad med en telefon i. Kanske var det i samband med delta, som den grova centrumstolpen blev avsågad?

För en lekman syns tornet vara i gott skick, men ett par av stegen i trappan behöver ses till av en snickare. Den ganska nytillkomna siltbänken på berget bredvid tornet är däremot tämligen rutten och bör antingen tas bort eller ersättas med en ny.

Arvid Sandell